

דבר תורה לפרשת בראשית מאת יעל שלוסברג

פרשת בראשית נפתחת בתיאור נשגב של בריאת העולם עד בריאת האדם והשמתו בגן עדן אך מסיימת במפח נפש גדול:

(ה) וַיֵּרָא ד' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאָרְצוֹ וְכָל יֶצֶר מַחְשָׁבֹת לִבּוֹ רָע כָּל הַיּוֹם:

(ו) וַיִּנְחָם ד' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בְּאָרְצוֹ וַיִּתְעַצֵּב אֵל לִבּוֹ:

(ז) וַיֹּאמֶר ד' אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחְמָתִי כִּי עָשִׂיתֶם:

מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. הקב"ה לא רואה טוב לעולם אלא בהכחדת המפעל כולו. כמעט כולו.

נקודת אור אחת מבליחה בסוף הפרשה וממנה יבנה העולם מחדש: וְנַחַ מְצָא חַן בְּעֵינֵי ד'.

עיון בפרשה חושף אותנו לשרשרת הנפילות של האנושות המתהווה, שרשרת המביאה להכרעה האלוקית לשטוף את העולם במבול, וראשונה להם חטא אדם וחווה בגן עדן.

רבות נכתב על מהות החטא ולא בכך נרחיב כאן אלא דווקא באפשרות התיקון שמניח הקב"ה לפתחם של אדם וחווה למרות חטאם.

ידועה בחסידות הפרשנות לשאלת הקב"ה את אדם הראשון מיד לאחר החטא אֲנִיָּהּ, לפיה הקב"ה מנסה לטלטל את האדם בשאלה קיומית על מצבו הרוחני עכשיו לאחר החטא. אך האדם כידוע מתחמק מלקבל על עצמו אחריות לחטא ונענש. שתי מערכות של עונש אנו פוגשים בפרק ג בבראשית. הראשונה המופנית באופן ספציפי לכל אחד מהשותפים בחטא ומותאמת למהותו המיוחדת:

העונש לנחש: (יד) וַיֹּאמֶר ד' אֱלֹהִים אֶל הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה... עַל גֹּחֲזֵךְ תֵּלֵךְ וְעַפָּר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: (טו) וְאִיבָה אֲשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעֶךָ וּבֵין זָרְעָהּ הוּא יִשׁוּפֶךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עֶקֶב:

העונש לאשה: (טז) אֶל הָאִשָּׁה אָמַר ה'רַבָּה אַרְבָּה עֲצָבוֹנְךָ וְהִרְנָה בְּעֵצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל אִישְׁךָ תִּשְׁקָתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ:

העונש לאדם: (יז) וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוּרָךָ בְּעֵצָבוֹן תֹּאכַלְנָהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: (יח) וְקוֹץ וְדַרְדַּר

תִּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: (יט) בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֵד אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי עֶפְרָא אֶתָּה וְאֶל עֶפְרָא תָשׁוּב:

המערכת השנייה של העונש לא כוללת את הנחש ומתייחסת לאדם וחווה יחדיו. הם מגורשים לגן עדן ובפתחו מוצבת שמירה שלא תאפשר להם לשוב לשם:

(כא) וַיַּעַשׂ ד' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבְּשֵׁם:

(כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ ד' אֱלֹהִים מִגֵּן עֵדֶן לְעַבְד אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

(כד) וַיִּגְרֹשׂ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקֶּדֶם לְגֵן עֵדֶן אֶת הַכְּרָבִים וְאֶת הַטַּהַר הַמְתִּיחֶפֶכֶת לְשָׁמֹר אֶת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים:

גירוש האדם מגן עדן מתואר באמצעות שני פעלים נרדפים המחזקים זה את זה: שילוח וגירוש. הרבי מגור בפירושו שפת אמת לתורה מתעכב על הכפילות וקורא אותה באופן שונה:

ופירוש וישלח הוא שליחות גם כן שהקב"ה שלח את האדם לתקן את העולמות השפלים. ובכח התקשרות שהיה לו מקודם בגן עדן, בכח זה יתקן גם כל העולם וזהו וישלח מגן עדן לעבוד. וכמו שכתוב בכל נשמה היורדת לעולם מראין לה מקודם הגן עדן והתורה: (שפת אמת, בראשית, בראשית תרמ"ד)

מהאופן בו קורא השפת אמת את הפסוקים יוצא שלא רק עונש גירוש לאדם יש כאן אלא גם שליחות המוטלת עליו עם גירושו מגן עדן. והפסוקים אכן רומזים לשני ההיבטים. הגירוש בא למנוע מצב של אכילה גם מעץ החיים ולכן כרוך בהשכנת להט החרב המתהפכת, ואילו כהכנה לשליחות שתהיה מוטלת על האדם מעתה "לתקן העולמות השפלים" עושה לו הקב"ה כתנות עור ו"מלביש" אותו, דהיינו מצייד אותו בכוח הדרוש למילוי שליחותו בעולם.

מכוח החטא והשינוי שחל בו בעקבותיו מגורש האדם מגן עדן ומכוח כתנות העור שהן המתנה שהעניק לו הקב"ה ערב הגירוש ומייצגות את "ההתקשרות שהיה לו מקודם בגן עדן" הוא נשלח למלא שליחות בעולם. השליחות הזו עניינה להפוך עור לאור (כדברי רבי מאיר שבתורתו מצאו כתוב כתנות אור), כלומר להתמודד עם העולם הגשמי והארצי לתוכו הוא גורש ולפתח אותו באמצעות כלים רוחניים. כלשון השפת אמת "לעבוד את האדמה – לעבוד עם האדמה".

על האדם מוטלת מעתה השליחות לשאת את לפיד האש לפני מחנה האנושות ולקרוא בשם ד'.